

A fővárosi törvényjavaslat.

— Irta dr. Fürst István. —

IV.

Bármennyire érdekes lenne, nem térhetünk ki a törvényhatósági bizottsággal kapcsolatos egyéb reakciós rendelkezések részleteire, mint a hirhedi szelvényrendszerre, az indítványozási és interpellációs jog megcsönkítésére, a szakbizottságok nyilvános tárgyalásának megszüntetésére, a klotürre, vagy arra a rendelkezésre, amely a reakciós intézkedések ellen szóló bizottsági tagokat izgatás, a nemzeti érzés vagy a vallási meggyőződés megsértése emíven súlyos pénzbüntetéssel, mandátumfosztással és tetejébe még bünvádi eljárással is fenyegeti. Ezek a rendelkezések részint közismertek, részint a vidéki törvényhatóságokról szóló javaslat bírálata alkalmával részletesen foglalkoztunk velük.

Foglalkoznunk kell azonban a törvényhatósági intézőtanácsal, amely bizonyos tekintetben megfelel a többi törvényhatósági bizottság kisgyűlésének. Az intézőtanács összeállításában is ugyanazt a reakciós tendenciát látjuk, amely a főváros népének jogát a vidékénél is szűkebb keretek közé szorítja. A vármegyékben az öt tisztviselőtágon kívül a kisgyűlés valamennyi tagját a törvényhatósági bizottság választja. A vidéki városokban már hét tisztviselőtágra van a kisgyűlésnek s a tagoknak csak háromnegyed részét választják, egy-negyed részét a főispán nevezi ki. A fővárosban még továbbmennek. Itt ugyan az intézőtanácsnak csak három, illetve a harmadik alpolgármesteri állás megszervezése után négy tisztviselőtágra lesz, viszont a többi 20 tagból csak 14-et választanak, hatot a főpolgármester nevez ki. S miután az elnök itt is a főpolgármester, a tanács 25 tagjából 11 tag a kormány részére már előre biztosítva van. Természetes ezek után, hogy a többi 14 tagot, eltérően a vidéktől, ahol az intézményesen biztosított kormánytöbbség az ellenzékét a közgyűlésből teljesen kizárhatja, arányos választás útján választják, nehogy a közgyűlés esetleg ellenzéki többsége az intézőtanácsban is biztosítsa a maga többségét. Hogy a még szükséges két helyet a kormány pártja magának biztosíthassa, elegendő, ha a közgyűlésen a szavazatok egyhated részével rendelkezik. Ez pedig biztosítva van, mert a fővárosi és állami tisztviselők és az örökös tagok maguk is törvényhatósági bizottság tagjai létszámának több mint a kétheted részét teszik. Az intézőtanácsban tehát, akármit is tesznek a választók, a föltélen kormánytöbbség biztosítva van. Végül meg kell említenünk, hogy vidéken az állami és városi tisztviselőket a kisgyűlésbe se kinevezni, se megválasztani nem lehet, a fővárosban ez a korlátozás csak a kinevezésnél áll fenn.

Az intézőtanács hatásköre is lényegesen bővebb, mint a kisgyűlésé. Így az intézőtanács hatáskörébe kerül a közigazgatás és a vagyonek kezelés tekintetében a fölügyeleti jog, a tisztviselők jelentékeny részének, közöttük a tanácsnokoknak, a tanácsnokfőjegyzőnek és a statisztikai hivatal igazgatójának a megválasztása, a félmillió pengőnél kisebb értékű vagyoni ügyek elintézése, a közmunkák végrehajtása, stb. Ezek közül a rendelkezések közül külön kell kiemelni a tanácsnokok, a tanácsnokfőjegyző és a statisztikai hivatal igazgatójának a választását. Ezek, mint tudjuk, állásuknál fogva tagjai a törvényhatósági bizottságnak. Tehát az intézőtanács még törvényhatósági bizottsági tagokat is választ. Ebben a tekintetben a vidék mögé helyezik a fővárost. A vidéki törvényhatóságokban valamennyi választott tisztviselőt a törvényhatósági bizottság választja, a fővárosban csak a polgármesteri, az alpolgármestereket, az árvaszéki elnököket, a főügyészt és a tiszti főorvost választja a közgyűlés, a többi választott tisztviselőt az intézőtanács. Az is természetes, hogy amíg a főváros lakosságát képviselő közgyűlés minden fontos határozata a miniszter jóváhagyásától függ, az intézőtanács határozataihoz ilyen jóváhagyásra nincsen szükség. Kormányzatunk elgondolása mellett egészen magától értetődő, hogy az intézőtanács határozata ellen esetleg használt föllebbezést nem a közgyűlés bírálja el, hanem a közgyűlés megkerülésével a belügyminiszter. Ez azután annyit jelent, hogy az intézőtanács a közgyűléstől teljesen függetlenné válik s a közgyűlésnek még az a joga sem marad meg, hogy az akaratával szembehelyezkedő intézőtanács tagoktól a megbízatást megvonhassa és helyettük másokat választhasson.

A fővárosi tisztviselői kar szervezetében is lényeges változások lesznek. A régi tanács intézménye megszűnik és a hatáskörébe utalt ügyek — amennyiben nem kerülnek az új intézőtanács hatáskörébe — a polgármester hatáskörébe fognak tartozni. A polgármester hatásköre ezzel jelentékenyen kiszélesedik, ő lesz mind a központi, mind a kerületi közigazgatás teljhatalmu vezetője. Az alpolgármesterek, a tanácsnokok, mint a polgármester helyettesei járnak el a jövőben. Megszűnteti a javaslat a kerületi előjáró önállóságot is, mert a jövőben az előjárókat is a polgármester fogja a tanácsnokok vagy főjegyzők közül

kijelölni és őket tetszés szerint áthelyezheti, vagy központi szolgálatra rendelheti be. A polgármester fogja a jövőben a tisztviselők igen jelentékeny részét kinevezni. Így különösen a polgármester nevezi majd ki az egész tanszemélyzetet. Ebbe a kérdésbe tehát az önkormányzati testületek egyáltalán nem szólhatnak bele. Viszont csak azt lehet kinevezni, akinek a kinevezéséhez a vallás- és közoktatásügyi miniszter előzetesen hozzájárul. Ugyancsak a polgármester fogja kinevezni az intézőtanács által választott igazgató kivételével a statisztikai hivatal egész személyzetét, aminek a jelentősége annál nagyobb, mert a választói névjegyzéket a jövőben a statisztikai hivatal fogja összeállítani.

A végeredmény tehát az, hogy az önkormányzat a főváros tisztviselői karával szemben minden irányító befolyását elveszti. Ezt a tendenciát betetőzi a javaslatnak az a rendelkezése, hogy a közgyűlés által választott hét tisztviselőn kívül az összes többi tisztviselő megbízatása élethossziglan szól. Ezzel azután, amint az indokolás mondja: „a tisztviselők függetlenek lesznek”. Függetlenek a főváros népétől, de mindinkább függő viszonyba kerülnek a kormányhatóságokkal, amelyeknek jó akaratától előrehaladásuk függ.

A javaslat harmadik része a főváros vagyonek kezeléséről rendelkezik. Ezek közül a rendelkezések közül már említettük azt a rendelkezést, amely a főváros önálló adókievetési és költségvetési jogát teljesen a belügy- és pénzügyminiszter gyámkövé alá vonja. Itt csupán az üzemekre vonatkozó rendelkezéseket kell megemlítenünk. Az üzemek föllállítása, szervezése és az egyes szervek hatásköre tekintetében szabályrendelettel kell intézkedni, miután pedig a szabályrendelet miniszteri jóváhagyás alá esik, lényegében az üzemek létesítése a belügyminiszter engedélyétől függ. Maguknak az üzemeknek a vezetésére az önkormányzatnak vajmi kevés befolyása lesz. Az üzemeket ugyanis héttágu igazgatóság fogja vezetni, amelynek egy tagját a főpolgármester nevezi ki, többi hat tagját a főpolgármester befolyása alatt álló intézőtanács választja. Az intézőtanács küldi ki a főváros nevében a megbízottakat a részvénytársasági alakban vezetett üzemek közgyűléseire is. Ez lényegileg annyit jelent, hogy a jövőben a főváros üzemiben is nem az önkormányzat, hanem a főpolgármester lesz az ur.

A javaslat negyedik része a kormányhatósági fölügyelettel foglalkozik. Ennek a legfontosabb rendelkezéseit már ismertettük. A fölügyeleti jognak ez a szabályozása az önkormányzat elvének valóságos kigymóltása. Demokratikus szervezetű államban a kormány fölügyeleti joga nem terjedhet ki másra, mint arra, hogy az önkormányzat ügykezelését ellenőrizze ahól a szempontból, hogy azok a törvény ren-

delkezéseinek megfelelnek-e. A fölügyeleti jognak olyan kiterjesztése azonban, hogy a kormány az önkormányzatnak azokat a határozatait is, amelyek törvénybe nem ütköznek, tetszése szerint megváltoztathatja, az önkormányzati szerveket életerejüktől fosztja meg. Kinek lesz kedve és energiája az önkormányzati testületekben a lakosság érdekeit szolgáló alkotásokért harcolni akkor, amikor az anyai munkával és körültekintéssel meghozott határozatot a miniszter tetszése szerint egy tollvonással sutbadobhatja?

Igaz, hogy megmarad a miniszter határozata ellen a panaszjog. Ennek azonban sok gyakorlati értéke nem lesz. A közigazgatási bíróság ugyanis a panaszt csak abból a szempontból vizsgálhatja meg, hogy nem történt-e nyilvánvaló törvénysértés. Erre azonban a törvény szerkezete mellett — amely a miniszternek az intézkedési jogát minden irányban biztosítja — alig lesz esély. Mindig akad majd egy olyan paragrafus, amelynek a segítségével a kormány a maga akaratát a főváros közönségére reakényszerítheti.

Ugyancsak a negyedik rész rendelkezik a törvényhatósági bizottság és esetleg az intézőtanács fölosztatásáról. Az erre vonatkozó rendelkezések teljesen azonosak a vidéki törvényhatósági bizottságok fölosztatására vonatkozó rendelkezésekkel.

A javaslat ötödik része átmeneti rendelkezéseket tartalmaz. Ezek közül csak azt említjük meg, hogy az örökös tagok közül huszonkettőt a mai közgyűlés választ meg. Természetesen csak azok közül, akiket a kijelölő választmány ajánl. A kijelölő választmány többségét azonban, amint láttuk, a főpolgármester jelöli ki.

Ahogy végigtekintettünk a javaslaton, annak egész szerkezete, szinte minden egyes mondata magánviseli a mai burkolt diktaturát gyakorló kormányrendszer jellemvonásait. A demokrácia látszatát viselő testületek összetételének a legkülönbözőbb módon való fölhígítása, a választók akaratának minden uton-módon való kijátszása az uralkodó elv. S ezt a vezető elvet méltán egészítik ki azok a rendelkezések, amelyek még az ilyen látszatintézményeket is megfosztják hatáskörüktől és tartalom nélkül való üres keretökké süllyesztenek le.

Nem vitás, hogy a nyílt szavazással megválasztott többségű képviselőház és a még reakciósabb felsőház ezt a javaslatot el fogja fogadni s belőle a főváros lakosságának minden tiltakozása ellenére is törvény lesz. De nem vitás az sem, hogy az így megalkotott törvény nem jelent nyugvópontot a főváros életében. Ennek a törvénynek az életbe lépése a főváros lakossága részére új harc kezdetét jelent, harcot, amely nem szűnhet meg addig, amíg a főváros közigazgatását a demokrácia elvei szerint megalakuló törvényhatósági bizottság és a törvényhatósági bizottság által választott és annak felelős tisztviselői kar kezébe nem teszik le. Amíg ez meg nem történik, lankadatlan élességgel kell folytania a küzdelemnek az új, szabad, demokratikus Budapestért.